

Code No. 1754

CLASS : 11th (Eleventh)

Series : 11-April/2021

रोल नं०

उत्तर मध्यमा (प्रथम वर्ष) संस्कृत व्याकरणम् भाग-1 कोड 1101ए (आधुनिक आर्ष पद्धति)

(Only for Fresh/School Candidates)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 80

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 4 हैं।
- प्रश्न-पत्र में सबसे ऊपर दिये गये कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

निर्देश: - सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

खण्ड: 'क'

सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति -

सभी प्रश्न अनिवार्य हैं -

1. अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तरं विकल्पेषु शुद्धं विकल्पं चित्वा देयम्।

1 × 10 = 10

अधोलिखित प्रश्नों का उत्तर सही विकल्प चुनकर दें।

1754

P. T. O.

- (i) माहेश्वरसूत्रेषु कोऽयं वर्णः द्विरनुबध्यते ?
- (क) णकारः (ख) पकारः
(ग) डकारः (घ) अकारः
- (ii) टि संज्ञासूत्रं किम् ?
- (क) अचोऽन्त्यादि टि (ख) प्लुत् प्रगृह्या अचिनित्यम्
(ग) इको यणचि (घ) खरि च
- (iii) 'अदर्शनं लोपः' इति सूत्रेण किं विधीयते ?
- (क) प्रकृतिभावसत्ता (ख) लोपसज्ञा
(ग) आगमसत्ता (घ) वर्णविकारसत्ता
- (iv) सवर्णदीर्घसन्धिसूत्रं किम् अस्ति ?
- (क) इको यणचि (ख) आद्गुणः
(ग) अकः सवर्णे दीर्घः (घ) अदेङ् गुणः
- (v) पूर्वरूपसन्धिसूत्रं किम् अस्ति ?
- (क) एङःपदान्तादति (ख) प्लुत् प्रगृह्या अचिनित्यम्
(ग) अनचि च (घ) अचो रहाभ्यां द्वे
- (vi) एतन्मुरारिः इत्यत्र कः सन्धिः ?
- (क) अनुनासिकः (ख) यणः
(ग) दीर्घः (घ) पूर्वरूपः

(vii) तल्लयः इत्यत्र कः सन्धिः ?

(क) परसवर्णः

(ख) पूर्वसवर्णः

(ग) प्रकृतिभावः

(घ) गुणः

(viii) 'उत्थानम्' इत्यत्र कः सन्धिः वर्तते ?

(क) पूर्वसवर्णः

(ख) परसवर्णः

(ग) प्रकृतिभावः

(घ) गुणः

(ix) वाग्धरिः इत्यत्र कथं सन्धिविच्छेदः ?

(क) वाग् + हरिः

(ख) वाक् + हरिः

(ग) वाक् + धरि

(घ) वाग् + धरिः

(x) संस्कर्त्ता इत्यस्य कति रूपाणि ?

(क) अष्टोत्तरशतम्

(ख) शतम्

(ग) अशीति

(घ) सप्ततिः

रिक्तस्थानानि समुचितोत्तरेण पूरयत -

1 × 10 = 10

रिक्त स्थानों को उचित उत्तर से पूर्ण करें -

(xi) अनुस्वारसन्धिसूत्रं वर्तते।

(क) मोऽनुस्वारः

(ख) अवुस्वारस्य ययि परसवर्णः

(ग) एङः पदान्तादति

(घ) अनुनासिकाच्च

(xii) हरिं वन्दे इत्यत्र सन्धिः वर्तते।

(क) अनुस्वारः (ख) परसवर्णः

(ग) पूर्वरूपः (घ) पररूपः

(xiii) यथासंख्यमनुदेशः समानाम् इति सूत्रम् अस्ति।

(क) परिभाषासूत्रम् (ख) संज्ञासूत्रम्

(ग) आगमसूत्रम् (घ) विधिसूत्रम्

(xiv) 'शान्तिः' इति पदे सन्धिः अस्ति।

(क) परसवर्णः (ख) पूर्वसवर्णः

(ग) पूर्वरूपः (घ) पररूपः

(xv) सुगष्ट् पाठः इत्यत्र आगमः।

(क) टुक् (ख) कुक्

(ग) पुक् (घ) णुक्

(xvi) संयोगान्तलोपे प्रतिषेधः उक्तः।

(क) यणः (ख) संयोगः

(ग) हलः (घ) इकः

(xvii) वृद्धि सन्धिसूत्रम् अस्ति।

(क) वृद्धिरेचि (ख) वृद्धिरादैच्

(ग) अदेङ्गुणः (घ) आद्गुणः

(xviii) प्रकृतिभावसन्धिसूत्रं वर्तते।

(क) प्लुत्रप्रगृह्या अचि नित्यम्

(ख) एङः पदान्तादति

(ग) एङि पररूपम्

(घ) सर्वत्र विभाषा गोः

(xix) अयादिसन्धिः वर्णानां भवति।

(क) ए ओ ऐ औ

(ख) इ उ ऋ लृ

(ग) ए ऐ

(घ) अ आ इ ई

(xx) लघुसिद्धान्तकुमुद्याः मंगलाचरणे देव्याः प्रार्थना अस्ति।

(क) लक्ष्म्याः

(ख) दुर्गायाः

(ग) शीतलायाः

(घ) शारदायाः

एकपदेन उत्तरं ददत -

1 × 20 = 20

एक पद में उत्तर दें -

(xxxi) व्याकरणं वेदस्य किम् अङ्गम् अस्ति ?

(xxii) वकारस्य उच्चारणस्थानं किं वर्तते ?

(xxiii) विसर्गस्य उच्चारणस्थानं किं वर्तते ?

(xxiv) 'तत् + शिवः' इत्यनेन निष्पन्नं रूपं किं भवति ?

(xxv) "कः + कः" इत्यनेन निष्पन्नं रूपं किं विधते ?

(xxvi) 'स्वैरिणी' इत्यस्य पदस्य सन्धिविच्छेदः कः ?

(xxvii) प्र + ऋच्छति इत्यत्र सन्धौ किं रूपं भवति ?

- (xxviii) “तल्लयः” इत्यस्य सन्धिविच्छेदं कुरुत।
- (xxix) ‘महिमा’ इति पदं कस्यलिङ्गस्य वर्तते ?
- (xxx) ‘लाकृतिः’ इति पदस्य सन्धिविच्छेदं कुरु।
- (xxxi) इत्संज्ञाविधायकं सूत्रं किमस्ति ?
- (xxxii) ‘गुरुः’ इति शब्दस्य चतुर्थीविभक्तेः एकवचनरूपं किम् ?
- (xxxiii) ‘हरिः’ इति शब्दस्य पञ्चमीविभक्तेः रूपं लिखत।
- (xxxiv) “पुनः + रमते” इत्यत्र सन्धिरूपं किम् ?
- (xxxv) हकारस्य उच्चारणस्थानं किम् ?
- (xxxvi) ‘अच्’ प्रत्याहारे कति वर्णाः भवन्ति ?
- (xxxvii) शकारस्य उच्चारणस्थानं किम् ?
- (xxxviii) ‘मनीषा’ इति पदस्य सन्धिविच्छेदं लिखत।
- (xxxix) ऋण + ऋणम् इति सन्धिरूपं किम् ?
- (xl) बालकौ + आयातः इत्यत्र सन्धिरूपं किम् ?

खण्डः ‘ख’

2. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु केषाञ्चित् **चतुर्णां** प्रश्नानामुत्तराणि लेख्यानि —

5 × 4 = 20

अधोलिखित प्रश्नों में से किन्हीं **चार** प्रश्नों का उत्तर लिखें —

- (क) ‘भू’ धातोः लट्लकारस्य रूपं लिखत।
- (ख) ‘एध्’ धातोः लृट्लकारस्य रूपं लिखत।

(ग) 'अत्' धातोः लङ्लकारस्य रूपं लिखत।

(घ) 'गुप्' धातोः लट्लकारस्य रूपं लिखत।

(ङ) 'नद्' धातोः लिट्लकारस्य रूपं लिखत।

(च) 'विद्' धातोः लङ्लकारस्य रूपं लिखत।

3. अधोलिखितोदाहरणेषु उदाहरणद्वयं चित्वा ससूत्रं साधयत -

3 × 2 = 6

अधोलिखित उदाहरणों में से किन्हीं दो को सूत्र के साथ साधें -

(क) रामः

(ख) विश्वयः

(ग) हरये

(घ) क्रोस्ता

4. अधोलिखितानां प्रश्नानां मध्ये केषाञ्चित् सप्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

2 × 7 = 14

अधोलिखित प्रश्नों में से किन्हीं सात प्रश्नों का उत्तर लिखें -

(क) जष्ठे जचशा इति सम्पूर्णां कारिकां लिखत।

(ख) उपैति, प्रौहः इत्यत्र केन सूत्रेण पररूपं विधीयते तन्निरूपयत।

(ग) 'वृद्धिरेचि' इति सूत्रेण किं विधीयते तल्लिखत।

(घ) 'हे भपरे वा' इति सूत्रेण किं विधीयते ? लिखत।

(ङ) "आद्गुणः, एङि पररूपम्" इति सूत्रद्वयस्योदाहरणं देयम्।

- (च) 'विश्नः' इत्यत्र श्चुत्वं केन सूत्रेण प्राप्यते निषेधश्च केन सूत्रेण जायते ? तल्लिखत।
- (छ) सवर्णसंज्ञाविधायकं सूत्रं लिखत।
- (ज) 'अचोऽन्त्यादि टि' इति सूत्रेण किं विधीयते ? तल्लिखत।
- (झ) "अकः सवर्णे दीर्घः" इति सूत्रस्य वृत्तिं लिखत।
- (ञ) माहेश्वरसूत्राणि लिखत।

